

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerneja Zver

Vpliv politične kulture na odločitev mladih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerneja Zver

Mentor: izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

Vpliv politične kulture na odločitev mladih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Hvala staršema in sestri za neomajno podporo in potrpljenje, ki mi ga dajejo.

Hvala Evi za moralno podporo v času študija.

Vpliv politične kulture na odločitev mladih

Volilna pravica danes se močno razlikuje od volilne pravice nekoč. Lahko rečemo, da je orodje demokracije, s katero lahko vplivamo oziroma odločamo o oblasti. Je tudi naša temeljna pravica, ki pa je na žalost še prevečkrat ne izkoristimo. Na uporabo volilne pravice vpliva tudi politična kultura. Že v zgodnji stopnji razvoja posameznika, se s pomočjo socializacije začne le-ta razvijati in s tem tudi politična participacija. Če posameznik odrasča v družbi, katere stopnja participacije je visoka, lahko sklepamo, da bo tudi stopnja participacije posameznika prav tako visoka. Poznamo dve obliki participacije, konvencionalno in nekonvencionalno. Konvencionalna oblika predstavlja volitve, kjer je participacija danes zelo nizka, kar je v nasprotju z nekonvencionalno obliko, kjer le-ta nekoliko raste. Tukaj lahko sklepamo, da politična kultura doživlja krizo, kar je najbolj razvidno v nizki volilni udeležbi. In torej, če politična kultura doživlja krizo in mi kot posamezniki ne participiramo, kako lahko pozdravljamo idejo Sveta Evrope, ki se zavzema za znižanje starosti za pridobitev volilne pravice na 16 let. Če sami nimamo politične kulture, kako lahko potem takem pričakujemo, da jo bodo imeli mladi in bodo participirali.

Ključni pojmi: Politična participacija, volilna pravica, politična kultura, mladi.

Influence of political culture on the decision of young people

The right to vote today, differs greatly from voting rights in the past. It could be said that democracy is a tool, with which we the people may decide on power. Furthermore it is our fundamental right, which we all too often do not use. Voting rights also have an affect on political culture. Individuals begin to develop their voting right and political participation at an early stage of development, through socialization. If an individual grows up in a society whose participation rate is high, it can be suggested that the degree of participation of the individual will also be high. There are two forms of participation; conventional and unconventional. Conventional design represents elections where participation is very low, which is in contrast to the unconventional form where participation get progresivley higher. Here we can conclude that political culture is experiencing a crisis, which is most evident in the low turnout. And therefore, if the political culture is experiencing a crisis and we as individuals do not participating, then how can we welcome the idea of the Council of Europe, which aims to reduce the age for entitlement to vote at 16 years of age. If we already do not have a strong political culture now, then how can we expect younger voters to have a strong one and participate

Key words: political participation, voting rights, political culture, youth.

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Metodologija.....	7
1.2	Struktura naloge.....	8
1.3	Raziskovalno vprašanje	9
2	POLITIČNA PARTICIPACIJA	10
2.1	Dejavniki politične participacije.....	11
2.2	Konvencionalne in nekonvencionalne oblike participacije.....	12
3	ZGODOVINA VOLILNE PRAVICE	13
4	POLITIČNA KULTURA	19
4.1	Politična socializacija	21
5	PARTICIPACIJA MLADIH	24
5.1	Šolski sistem.....	26
6	SKLEP	29
7	LITERATURA	30

1 UVOD

V današnjih časih je za volitve značilna nizka udeležba, tako mladih kot starih. Upada tudi članstvo v političnih strankah ali podmladkih strank, hkrati pa narašča nezaupanje v politike in politiko, povečuje se apatičnost mladih. Velikokrat se postavlja vprašanje kdo ustvarja politiko, odgovor na to pa je precej preprost. Della Porta pravi, da če je politični razred več politike, potem bo tudi sodelovanje državljanov pri tem večje. Osrednja točka kreiranja politike pa ni država, ampak se politika ustvarja tudi v drugih točkah našega življenja in sicer od družine do podjetja (2003, 6).

Donatella Della Porta je zapisala: *»Izraz politična participacija zajema zelo različna ravnanja: od volitev do aktivnega delovanja v neki stranki, od razpravljanja o politiki do ustvarjanja organiziranega pritiska.«* (2003, 64). Politično participacijo si večina ljudi predstavlja kot volitve, da pa lahko sodelujejo na volitvah in participirajo, morajo doseči določeno starost. Volilne pravice nismo pridobili kot nekaj samoumevnega in je tako tudi ne smemo obravnavati. Začetek razvoja volilne pravice sega nazaj v 5. stoletje p.n.š., ko so se Atene pokazale kot močna mestna država, ki so tekmovala z drugimi grškimi državami (Held 1989, 23). Sprva je bila ta pravica dodeljena samo moškim, ki so uživali visok družbeni status, nato se je skozi čas stanje spremenilo in so volilno pravico pridobile tako ženske kot tudi sužnji. Nazadnje pa so volilno pravico iz omejitve, ki je bila najprej 21 let, znižali na 18 let, kjer omenjena omejitev velja v večini demokratičnih držav na svetu. Nekatere države pa so starost volilne pravice znižale in sicer na 16 let in s tem tudi mladim omogočile izraziti svoje mnenje na volitvah. Kot pravi Sartori (v Della Porta 2003, 35):

V opredelitvi predstavniške demokracije imajo volitve osrednjo vlogo, posebej v prehodu od normativnih opredelitev k postopkovnim opredelitvam demokracije. Svobodne in poštene volitve ter institucije, ki jih oblikujejo izvoljeni, so neizogibno zagotovilo demokracije: »predstavniški sistem ne more obstajati brez občasnih volitev, katerih cilj je doseči, da bodo vladajoči v svojem razmerju do vladnih odgovorni (...) politični sistem se uvršča med demokratične, kolikor poštena volilna dejanja zagotavljajo razumno stopnjo odzivanja vladajočih v njihovem razmerju z vladanimi.

Danes je še kako pomembno, sploh v času, v katerem se nahajamo, ko nimamo več nobenega upanja in najpomembneje, zaupanja v naše politike, ki jih izvolimo sami. Raje se predamo apatičnosti in s tem neposredno predamo odgovornost izvolitve tisti peščici ljudi, ki je dejansko še nekoliko aktivna pri sami politični participaciji. Tukaj se potem pojavi problem politične kulture, katere stanje je zelo zaskrbljujoče. V samem začetku se je politična kultura sprva razširila po celotni grški civilizaciji in podelila svobodnjakom državljansko pravico (Held 1989, 24). Kasneje pa se participacija širi na različne družbene sloje, s časoma tudi ženski spol pridobi volilno pravico, danes pa se le-ta participacija s pomočjo politične kulture širi tudi na mlade. To je predvsem razvidno z nižanjem starosti volilne pravice.

Held (prav tam, 25) označi politično participacijo kot nekaj širokega in polnega in s tem orodjem so lahko Grki sodelovali v javnih zadevah. Danes volilne pravice ne obravnavamo več kot nekaj pomembnega in častnega, temveč jo obravnavamo kot nekaj samoumevnega oziroma nam le-ta predstavlja breme.

Dobršen del politike v 15. stoletju zaznamuje Machiavelli, kjer se uveljavi politika, ki se razlikuje od morale, kar pomeni, da mora vladar biti tudi nepošten, če želi ubraniti državo in tako deluje v nasprotju z moralnimi nauki, kot so poštenost in človečnost. S tem postane politika tudi avtonomna, kar pomeni da jo vodijo njeni zakoni (Della Porta 2003, 5). Z rastjo ekonomije v 17. stoletju pa tja do 19. stoletja se politika začne ločevati od družbe ali natančneje od trga (prav tam, 5).

1.1 Metodologija

Metodologija v diplomski nalogi je opredeljena kot analiza temeljnih pojmov, za lažje razumevanje našega raziskovalnega vprašanja. Zavzemala bo tako teoretski kot empirični del. V nalogi bom skušala predstaviti temeljne pojme, ki predstavljajo problem mladih, ki se ne odločajo za politično participacijo, hkrati pa se jim ta pravica še dodatno podeljuje. S tem imam v mislih predvsem nižanje starosti volilne pravice na 16 let. Problem predstavlja tako politična kultura, predvsem znotraj družine, kot sam šolski sistem, ki sploh ni načrtan tako, da bi mlade ozaveščal o politični participaciji. Zanima me s čim slovenski šolski sistem in morda tudi politični sistem doprineseta, da bi mladi dobili pravico voliti pri 16. letih oziroma si ustvarili neko mnenje o politični participaciji, kot to spodbuja Svet Evrope. Kakšna je razlika med Avstrijskim in Slovenskim šolskim sistemom. Res je, da se slovenski vrstniki v

primerjavi z evropskimi od leta 1995 glede na povprečje občutno manj zanimajo za politiko in ji tudi pripisujejo najnižji pomen v svojem življenju (Mladina 2010, 189).

Pri pisanju diplomske naloge bom uporabila kvalitativno metodo raziskovanja.

1. Deskriptivna analiza: opisovanje temeljnih pojmov;
2. Analiza sekundarnih virov: strokovna literatura, publikacije, zborniki, revije.

1.2 Struktura naloge

Naloga je sestavljena iz štirih delov. V prvem delu se bom posvetila politični participaciji. Politična participacija in volilna pravica sta vzročno povezani, vendar pa lahko participiramo tudi na številne druge načine. S pomočjo volilne pravice, participiramo le na političnem področju in imamo možnost odločati oziramo vplivati na oblikovanje naše politike. Politična participacija pa ni samo vplivanje ali oblikovanje, temveč sodelovanje pri kreiranju določene politike. Pomembni so tudi njeni dejavniki, ki jih bom tekom naloge tudi bolj podrobno razložila. Prav tako pa poznamo več oblik participacije, konvencionalno in nekonvencionalno obliko, ki dobivata drugačen pomen, sploh v zadnjem času.

V drugem delu bom na kratko orisala zgodovino volilne pravice, ker menim, da ima pomembno vlogo za nadaljnje raziskovanje. Volilna pravica se je skozi stoletja širila in pridobivala na pomenu. Naši predniki so si skozi tisočletja prizadevali, da bi bila le-ta čim bolj razširjena in, da bi vsak kdo imel to »pravico«. Če gledamo z vidika demokratičnosti, kjer naj bi si bili vsi enaki, temu nekoč ni bilo tako, saj niso vsi imeli te pravice, pravice voliti. Zato je še kako pomembno, da na kratko kronološko pregledamo, kako je ta pravica pridobivala na pomenu, danes pa volilne pravice ne obravnavamo več kot pravice, ampak kot breme. Razložili bomo kakšni so bili dejavniki za nižanje starosti volilne pravice, hkrati pa kako se je kronološko nižala. Ne nazadnje ne gre pozabiti nežnejšega spola, ki je bil eden izmed zadnjih, ki je dobil volilno pravico. Pridobivanje ženske volilne pravice je bil dolgotrajen proces, ki se ni zgodil kar čez noč, ampak je bilo potrebno na nek način spremeniti tudi politično kulturo vsake države posebej.

Volilne pravice in politične participacije ni brez politične kulture. Zato bom v tretjem delu skušala s pomočjo teorije pokazati vpliv politične kulture na naše participiranje. Politična kultura vpliva na našo odločitev, ki jo s pomočjo volilne pravice predamo naprej. Politične kulture pa ne bi bilo brez politične socializacije, ki velja za proces, znotraj katerega nastaja sama kultura (Južnič 1989, 80).

Ker danes v času, ko vsi trpimo za t.i. sindromom navidezne enakosti, evropska politika želi, da bi se dalo možnost odločanja tudi mladim, bom v četrtem delu pisala o pomenu volilne pravice pri mladih. Tukaj se bom osredotočila predvsem na dve državi. Slovenijo, ki ima določeno starost za pridobitev volilne pravice 18 let in Avstrijo, ki je to starost spustila na 16 let. Pomembni so tudi razlogi, zakaj se mladi ne odločajo za politiko. Zato je primerno, da se primerja šolski sistem obeh držav.

V zadnjem delu naloge, torej zaključku, pa bom skušala odgovoriti na raziskovalno vprašanje in morebitna dognanja skozi pisanje diplomske naloge.

1.3 Raziskovalno vprašanje

Volilno pravico si je bilo težko izboriti. Ni je bil deležen vsakdo. Prisoten je bil velik del diskriminacije, tako spolne kot rasne, zato je danes to pomemben del zgodovine. Če so nekoč spoštovali to vrednoto, ki so si jo predniki izborili, danes temu ni več tako. Skozi zgodovino in čas se vse spreminja. Tako politični sistemi kot miselnost ljudi, stil življenja in ne nazadnje mi sami. Ali je morda tukaj v ozadju neka teorija zarote in tako s samim razvojem pridobivamo določene pravice, da nas lahko potem Oni (s tem imam v mislih ljudi, ki krojijo usodo politike in njih samih) lažje držijo v »šahu«, najlažje pa je seveda vplivati na mlade.

Raziskovalno vprašanje:

Ali politična kultura vpliva na stopnjo participacije in uporabo volilne pravice pri mladih?

2 POLITIČNA PARTICIPACIJA

Samo načelo participativne demokracije je ustvarjati *enako pravico do samorazvoja, v družbi, ki vzgaja smisel za politično učinkovitost /.../, prispeva k formiranju dobro obveščenih državljanov, ki so se zmožni trajno zanimati za proces vladanja*. Pomembne so tudi značilnosti, ki državljane z neposredno participacijo vključujejo v urejanje ključnih družbenih institucij (Held 1989, 240–49).

Tukaj pa se pojavi tudi načelo demokratične avtonomije, ki pravi, da bi morali biti vsi posamezniki svobodni in enaki oziroma imeti enake pravice. Vsi državljani bi morali sodelovati v javnih zadevah, kjer avtonomija ohranja načelo t.i. ideala aktivnega državljana. Arendt (v Held 1989, 274) zapiše, da participacija ni nujnost, Della Porta pa pravi, da se predstavniška demokracija opira na formalno enakost »en človek en glas«, neposredna demokracija pa se opira na participacijo, kjer pravico do odločanja priznava le tistemu, ki dokaže svojo predanost javnim zadevam. Pri predstavniški demokraciji se odločanje dogaja na vrhu, med tem ko neposredna demokracija skuša odločanje kar se da približat ljudem. Na drugi strani pa je za predstavniško demokracijo še kako pomembna določena stopnja participacije državljanov, saj daje legitimno pravico izvoljenim, da lahko opravljajo svojo dolžnost. Ena izmed glavnih orodij participacije je volilna pravica (Della Porta 2003).

Politično participacijo je Rush (v Della Porta 2003, 64) opredelil kot »*vključenost posameznika v politični sistem na različnih ravneh dejavnosti, segajočih od popolnega nezanimanja do zasedanja politične funkcije*«. Axford in drugi pa so pojmovanje zožili in ga definirali kot »*držo državljanov, katerih cilj je vplivati na politični proces*«. Sam izraz politična participacija je lahko različno razumljen, saj gre lahko za volitve, aktivno sodelovanje v politični stranki, razpravljanje o politiki, kot tudi za ustvarjanje organiziranega pritiska. Janda in drugi (1992, 228) politično participacijo definirajo kot akcijo državljanov, ki vplivajo na vlado ali jo podpirajo in zraven tudi njeno politiko.

Politična participacija se pogosto označuje kot kumulativen pojem v politiki. Posameznik, ki po navadi sodeluje v eni politični akciji, sodeluje tudi še v nekaterih. Zato je Milbrath (1972, 18) za lažje razumevanje politične participacije razvil hierarhično lestvico, s katero je moč prikazati kako posameznik politično participira.

1. Apatičnost
2. Opazovalska aktivnost (opazovalci):
  - a) Izpostavljanje se političnim dražljajem
  - b) Glasovanje na volitvah
  - c) Sprožiti politične razprave
  - d) Prepričevanje drugega kako naj voli
  - e) Nošenje političnih značk ali imeti nalepko na avtomobilu
3. Prehodne aktivnosti:
  - a) Povezovanje s političnim funkcionarjem ali voditeljem
  - b) Finančni prispevki določeni stranki ali kandidatu
  - c) Udeležba na političnem shodu ali zborovanju
4. Gladiatorske aktivnosti:
  - a) Posvečanje časa politični kampanji
  - b) Postati aktivni član politične stranke
  - c) Udeležba na zborih, kjer se sprejemajo politične odločitve
  - d) Zbiranje sredstev za politične namene
  - e) Kandidirati za politično funkcijo
  - f) Prevezemanje političnih funkcij

Zgornja hierarhija vključuje večino političnih aktivnosti, ki označujejo demokracijo. V večini primerov se zgodi, da posameznik, ki participira kot gladiator, ki je najvišje na lestvici in je tudi najbolj aktiven, participira tudi v dejavnosti, ki so najnižje na lestvici (prav tam, 17). Posameznik, ki participira najnižje na lestvici, torej je le opazovalec ali je zgolj samo apatičen, predstavlja določen problem družbi.

2.1 Dejavniki politične participacije

Če želimo doseči kar se da višjo participacijo in sodelovanje posameznikov v Milbrathovi hierarhični lestvici, je potrebno pregledat kakšni so dejavniki, ki dejansko vplivajo na samo politično participacijo. Dejavniki, ki so opisani spodaj, nam bodo v pomoč pri razumevanju, zakaj prihaja do takšnih razlik, ki se kasneje odraža tudi na mladih.

- Stopnja izobrazbe: v večji meri participirajo višje izobraženi;
- Družbeni razred: nižji sloj participira v manjši meri, kot pripadniki ostalih družbenih razredov;
- Spol: ženske v primerjavi z moškimi participirajo manj;
- Starostna skupina: državljani v srednji starostni skupini bolj participirajo, so bolj aktivni;
- Zakonski status: poročeni so bolj aktivni kot samski;
- Demografski dejavnik: v mestih je participacija višja kot v primerjavi s podeželjem;
- Časovna naseljenost: tisti, ki živijo v določenem kraju dlje časa, so bolj politično aktivni, v primerjavi z novo naseljenimi prebivalci;
- Narodnost: tisti, ki pripadajo narodnostni večini v višji meri participirajo kot manjšina;
- Angažiranost v družbi: tisti, ki so bolj angažirani in sodelujejo v različnih organizacijah, so tudi bolj politično aktivni (Milbrath v Della Porta 2003, 67).

Razvidno je, da ljudje, ki imajo boljši družbeni status, višjo raven izobrazbe, živijo v urbanem okolju, so bolj angažirani v družbi in so poročeni, so posledično tudi bolj politično aktivni in s tem tudi participirajo v višji meri. Dejstvo je, da kdor ima večji finančni zalogaj, s tem uživa tudi večji status v družbi in s pomočjo teh dveh dejavnikov tudi lažje bolj aktivno participira.

2.2 Konvencionalne in nekonvencionalne oblike participacije

Milbrath (1972, 9) je za konvencionalne oblike označil volitve, politične razprave. Pri tovrstni obliki participacije je tudi pomemben družbeni položaj. Spol, izobrazba, starost, kraj bivanja ipd. močno vpliva k sami vednosti o participaciji. Pri konvencionalni obliki participacije gre predvsem za rutinsko vedenje, kjer se uporablja institucionalne poti predstavniške oblasti, zlasti so pomembni kandidati in glasovanje na volitvah. Test vsake vlade pa je vprašanje demokratičnosti, če lahko državljani vplivajo na politiko, ki se oblikuje in izvršuje s pomočjo državnih institucij (Janda in drugi 1992, 228–234).

V 70. letih pa pride do razvoja nekonvencionalnih oblik participacije. Tukaj gre za relativno redko ravnanje, ki nasprotuje ali se upira vladi ali dominantni kulturi (prav tam, 228). Med tovrstno obliko uvrščamo pisma bralcev, podpisovanje peticij, stavke (glej Della Porta 2003, 69). Po tovrstnih oblikah participacije ljudje posežejo v primeru nestrinjanja z zakoni in odločitvami, za katere smatrajo, da so krivične, saj drugače niti nimajo nobenih drugih

sredstev, s katerimi bi se zoperstavili politični oblasti in njenemu delovanju. To lahko dosežejo le s pomočjo demonstracij (Della Porta 2003, 69). Ne smemo pa pozabiti, da je nekonvencionalna oblika participacije pripomogla k temu, da so ženske in črnci dobili volilno pravico, za kar so se zavzemali, s pomočjo demonstracij.

3 ZGODOVINA VOLILNE PRAVICE

Prav 18. stoletje je tisti čas, ko v zgodovini pride do največjega zasuka velikih razsežnosti zahodne Evrope. Pred tem časom, je bil večini množice zaprt dostop do opravljanja političnih funkcij. Z 18. stoletjem pa postanejo vsi državljani in pripadniki politične skupnosti (Bendix 1964, 72).

Širjenje državljskih pravic na nižje družbene razrede poteka v povezavi z opredelitvijo države kot nacije in podložnikov kot državljanov. Če pripadamo skupni naciji to zahteva uveljavitev določenih pravic in dolžnosti, ki naj bi bile skupne vsem pripadnikom iste nacionalne skupnosti. *Pot k širjenju državljanstva, se pravi k širjenju skupin, ki so obravnavane kot polnopravni pripadniki skupnosti*, pa je zagotovo dolgotrajen postopek: »Razen ko gre za kakšno vidno izjemo, državljanstvo spočetka izključuje vse ljudi, ki so družbeno ali gospodarsko v odvisnosti. V 19. stoletju so se te okorne omejitve začele postopno ukinjati, dokler se niso uvrstili med državljane vsi odrasli ljudje« (Bendix v Della Porta 2003, 42).

Nezaupanje do t.i. vmesnih teles med posameznikom in državo je bilo najbolj vidno v času francoske revolucije. Ta je uveljavila načela individualizma, iz česar sledi uveljavitev pravice do individualnega glasu, ta pa je bila omejena na temelju vrste načel (Graziano v Della Porta 2003, 43).

Marshall (v Bendix 1964, 76) je kot vplivni angleški sociolog razčlenil državljske pravice na:

- Civilne pravice: tukaj govorimo o individualni svobodi, ki obsega osebno svobodo, svobodo govora, misli in vere, pravico do lastnine, itn.;
- Politične pravice: tu gre za *pravice do udeležbe pri izvajanju politične pravice, ki jo ima član telesa, kateremu je poverjana politična oblast, oziroma volivec članov takšnega telesa*;

- Socialne pravice: te pa zajemajo pravice človeka do življenja kot civiliziranega bitja, v skladu z merili družbe.

Do konca 18. stoletja so bile civilne in politične pravice razumljene kot pravice, ki delujejo na eni strani in socialne pravice na drugi strani. Dober primer za to je Velika Britanija in t.i. Poor Law, kjer se niso ukvarjali z zahtevami revnih, kot da gre za del državljanskih pravic, ampak kot da so neka alternativa in bi šlo za prošnje, katerim so ugodili, če so ti prenehali biti državljani v polnem pomenu besede. Revni so se odrekli osebni svobodi, saj so bili s strani njihovih nadrejenih premeščeni v *hiše dela*, odrekli pa so se tudi političnim pravicam. V 19. stoletju je prišlo do socialne neenakosti prav z razvojem trga, ta pa je seveda slabila civilne in politične pravice (Marshall v Della Porta 2003, 44). Socialna država igra pomembno vlogo pri širjenju državljanskih pravic. Pojavijo se javne službe, progresivno obdavčevanje, obramba delavskih pravic in življenjskega minimuma, uvedba pokojnin in politike polnega zaposlovanja (Flora in Heidenheimer v Della Porta 2003, 46).

Francija je s sprejeto ustavo leta 1793 predstavila idejo o splošni volilni pravici, dejansko pa jo je uvedla 1848, ko so tudi ostali družbeni sloji dobili državljanske pravice. Grčija je bila prva država, ki je predstavila splošno volilno pravico leta 1844, kjer se je regionalna skupščina začela oblikovati že leta 1821, leto kasneje, ko je bila sprejeta ustava, pa je bila prvič predstavljena ideja o splošni volilni pravici. Italija, ki je splošno volilno pravico sprejela leta 1913, je imela najvišjo omejeno starost, ki je znašala 30 let. Najnižjo starost pa je imela Portugalska, ki je splošno volilno pravico uvedla dve leti pred Italijo, torej 1911. Zadnja zahodnoevropska država, ki je uvedla splošno volilno pravico je bil Luksemburg leta 1919 (Caramani 2000, 53).

Volitve so eden izmed ključnih pojmov demokracije, ki dajejo ljudstvu suverenost, hkrati pa demokratično oblikujejo najpomembnejše državne organe, še posebej predstavniško telo. Predstavniško telo se oblikuje preko volitev in je tako kasneje postalo tudi nosilec suverenosti ljudstva. Med drugim so volitve najpomembnejši akt, s katerim ljudstvo lahko uresničuje svojo suverenost, zato volitve veljajo kot del splošne demokratične osnove in značilna oblika konstituiranja političnega predstavništva. Volilni sistem lahko označimo kot *skup volilnih načel ter sredstev za njihovo uresničevanje, ki so pravno urejena*, če pa ga opredelimo bolj podrobno, gre za *vsoto vseh pravic in obveznosti ter ukrepov in postopkov, ki so določeni s predpisi posamezne države, ki se nanašajo na volitve*. Tu govorimo o predpisih, ki obsegajo

volilno pravico, organizacijo volitev, postopke in tehnike volitev, razdelitev mandatov itd. (Grad v Mlakar 2002, 6). Ločimo med splošno in enako volilno pravico, neposredno in svobodno volilno pravico in tajnost glasovanja. Če predstavniško telo izvolijo za to sposobni državljani in imajo pri volitvah vsi enake možnosti pri izbiri tega telesa, lahko predstavniško telo predstavlja ljudsko voljo (Grad in Nohlen v Mlakar 2002, 6).

Najpomembnejši element volilnega sistema pa je prav volilna pravica, ki je v sodobnih upravnih ureditvah določena v ustavi kot ena temeljnih političnih pravic državljana. Grad še poudari, da je uresničevanje te pravice v veliki meri odvisno tudi od značaja volilnega sistema in političnega sistema nasploh (Grad v Mlakar 2002, 6). *»Splošna volilna pravica je pravica vsakega državljana, da voli (aktivna volilna pravica) ne glede na razredno, narodnostno, rasno, ekonomsko ali drugo pripadnost, obenem pa ima biti pravico izvoljen (pasivna volilna pravica).«* (prav tam, 7). Aktivne volilne pravice nimajo vsi državljani, saj je le-ta omejena na določene pogoje. Eden izmed pogojev je starost, ki se med državami razlikuje. Ko posameznik doseže določeno starost, katera mu podeljuje aktivno volilno pravico, šele takrat lahko odloča na volitvah. Zato je največ državljanov v času volitev izključena prav zaradi mladoletnosti.

Spodnja tabela prikazuje starostno mejo za pridobitev volilne pravice, ki obsega države zahodne Evrope. Tabela ponazarja kronološki pregled nižanja starosti volilne pravice od začetka 20. stoletja, do konca devetdesetih let 20. stoletja.

Tabela 3.1: Nižanje starosti za pridobitev volilne pravice

Država	1910	1990	2014 ¹
Avstrija	24	18	16
Belgija	25	18	18
Danska	30	18	18
Finska	24	18	18
Francija	21	18	18
Nemčija	25	18	18/16 ²
Grčija	21	18	18
Islandija	25	18	18
Irska	21	18	18
Italija	21	18	18
Luksemburg	25	18	18
Nizozemska	25	18	18
Norveška	25	18	18
Portugalska	21	18	18
Španija	23	18	18
Švedska	24	18	18
Švica	20	20	18/16 ³
Velika Britanija	21	18	18

Vir: Caramani (2000, 57).

¹ Podatki za starost volilne pravice pridobljeni na Central Intelligence Agency.

² V nekaterih pokrajinah lahko na lokalnih volitvah volijo pri 16. letih. Izjema je Bremen, kjer lahko pri starosti 16 let volijo tako na državni kot na lokalni ravni. (Reuters Deutschland 2009).

³ V kantonu Glarus, lahko na lokalnih volitvah volijo pri starosti 16 let. (Swissinfo.ch 2007).

Kot prikazuje tabela se je višina starosti volilne pravice v začetku 20. stoletja gibala med 20 in 25 let z izjemo Danske, katere državljani so volilno pravico dobili pri starosti 30 let. V času obeh svetovnih vojn, se pravi med leti 1910 /1920 in 1940/1950, so vse države ohranile višino starosti volilne pravice ali pa jo znižale (Caramani 2000, 57). Proti koncu 19. stoletja so državljani v večini držav volilno pravico pridobili z 18. letom, z izjemo Švice, kjer so lahko volili šele z 20. leti. Nekoč magična meja 18 let, ki je posameznika označila za zrelega človeka in mu dodelila eno izmed ključnih državljanskih pravic, pa se nekatere države odločijo, da bodo to starost znižale na 16 let. Tako mladina v Avstriji voli pri 16. letih, v Nemčiji in Švici pa le na določenih volitvah. Več besed bom temu namenila v naslednjih poglavjih, ki sledijo.

Squires (2009, 9) pravi: *»Med politiko in spolom obstaja nenavadno paradoksen odnos.«* Vprašanje spola je pomembno v povezavi s samim razumevanjem političnega. Preučevanje politike, je bilo dolgo časa v domeni moških, zato mnogo intelektualcev trdi, da je bila politika *maskulina*. Bila je strogo omejena na moške, ženske pa so v glavnem izključevali iz t.i. tradicionalne politične dejavnosti in jih odvrčali od tega, da bi bile politično aktivne (prav tam, 9– 10). Skozi leta, ko so ženske začele dobivati na veljavi in je tudi njihovo mnenje začelo postajati pomembno, se je dojemanje o pojmu politike kot maskulina začelo spreminjati. Politični koncept, ki izključuje ženske pravi, da gre pri tem predvsem zato, *»ker ženske običajno ne razpolagajo z javno močjo, ne pripadajo političnim elitam in nimajo vplivnih položajev v institucijah oblasti.«* (prav tam, 20).

V primerjavi z nekoč in danes, volilna pravica ni bila sprejeta kot nekaj samoumevnega, saj je bila *»dolgo omejena predvsem z izključevanjem določenih skupin prebivalstva, z davčnimi oziroma premoženjskimi cenzusi in pa izobrazbenimi cenzusi.«* (Mlakar 2002, 8). Za nekaj samoumevnega pa volilne pravice vsekakor niso dojemale ženske, ki so bile te pravice prikrajšanje najdlje časa.

Spodnja tabela prikazuje letnico uvedbe ženske volilne pravice v zahodni Evropi.

Tabela 3.2: Uvedba ženske volilne pravice

<u>Država</u>	<u>Leto</u>
Avstrija	1918
Belgija	1919
Danska	1915
Finska	1906
Francija	1944
Grčija	1952
Irska	1918
Islandija	1915
Italija	1945
Jugoslavija	1945
Luksemburg	1919
Nemčija	1918
Nizozemska	1919
Norveška	1913
Portugalska	1931
Španija	1931
Švedska	1919
Švica	1971
Velika Britanija	1918

Vir: Women in parliaments 1945-1995 (1995).

Kot prikazuje zgornja tabela je prva država, ki je volilno pravico podelila ženskam, Finska leta 1906. Sledijo ji severne evropske države, Norveška, Danska, Islandija, v času konca 1. svetovne vojne pa volilno pravico dobijo ženske še v Avstriji, Nemčiji, Veliki Britaniji in na Irskem. V 19. letih 20. stoletja ženske začnejo voliti v Belgiji, Luksemburgu, na Nizozemskem in Švedskem, 30. leta pa so zaznamovala ženske v Španiji in na Portugalskem. Desetletje kasneje volilno pravico dobijo ženske v Franciji, Italiji in Jugoslaviji. V drugi polovici 20. stoletja pa še v Grčiji in nazadnje leta 1971 še v Švici.

4 POLITIČNA KULTURA

Če povzamem Almonda in Powella (v Della Porta 2003, 55) je »*politična kultura skupek tistih drž, prepričanj in usmeritev v razmerju do politike, ki so značilni za politični sistem v danem obdobju*«.

Politična kultura je bila z vidika grških filozofov predmet posameznika, katera mu je bila posredovana preko politike. Cilj politike je bilo vzgojiti ljudi v poštene državljane (Platon v Lukšič 2006, 14). Tako Aristotel kot Platon sta bila mnenja, »*da politična kultura ustvarja politični sistem*.« (Lukšič 2006, 16). Sama politična kultura pa ni le družbeni, kulturni in politični proizvod stvarnosti, ampak je predvsem aktiven dejavnik pri oblikovanju političnega sistema (Južnič 1989, 204).

Politična kultura velja za pomembno spremenljivko, ki vpliva na našo politično participacijo. Posameznikovo stališče vpliva na to, kaj bodo naredili oziroma kako se bodo odločili. Politično stališče, vrednote, občutja, informacije in znanje ljudi v družbi, vpliva na samo delovanje politike. Razmere ali okoliščine, ki so v določeni državi sprejemljive za državljane, se lahko v drugi državi izkažejo za popolnoma drugačne. Zaradi drugačnega dojetanja okolice, lahko pride do uporov, s katerim državljani izrazijo svoje neodobravanje politike. Politična kultura pa med drugim ni pojem, ki bo lahko pojasnil celotno delovanje politike. Ljudje, ki imajo podobne nazore, se lahko vedejo popolnoma drugače, ko se soočijo z različnimi priložnostmi in izzivi. Tako lahko nove izkušnje privedejo do spremembe stališč posameznikov. Nove generacije imajo možnost, da spremenijo konfiguracijo celotne politične kulture. Sama politična kultura pa je ključni element, ko gre za primerjavo različnih držav v istem obdobju ali pa isto državo v različnih obdobjih. Ob neupoštevanju tega je lahko naše razmišljanje in dojetanje napačno (Almond in Powell 1996, 36).

Almond je pojem politične kulture vpeljal za lažje razumevanje primerjalne politologije, ki je bila pred tem usmerjena v predvsem v primerjavo ustav in zakonov. Politično kulturo je razdelil na homogeno in heterogeno. Heterogeno politično kulturo sestavlja več subkultur, med tem ko pri homogeni politični kulturi glavni cilj političnega sistema predstavljajo kombinacije vrednot svobode, množične blaginje in varnosti (Lukšič 2006, 36–37).

V procesu nacionalne politične kulture lahko stališča državljanov uvrstimo v tri kategorije političnega sistema in to so: *sistemska raven*, *postopkovna* in *politična raven*. Na ravni sistema nas zanima pogled državljanov in voditeljev na vrednote in organizacije, ki držijo skupaj politični sistem. Kako izbrati politike in kdaj naj državljanji spoštujejo zakon? Na ravni procesa gre za proučevanje v kolikšni meri je posameznik nagnjen k zahtevam, spoštovanju zakonodaje, podpori nekaterim skupinam in nasprotovanju drugim. Na politični ravni pa želimo izvedeti kakšno politiko državljanji in voditelji pričakujejo od vlade. Potrebno je določiti cilje in kako jih doseči (Almond in Powell 1996, 37). Zato je politična kultura nekaj več in jo lahko obravnavamo kot politični ritual, z določenimi pravili (Južnič 1989, 207).

Eden izmed najpomembnejših aspektov politične kulture je legitimnost vlade. Ko državljanji upoštevajo in spoštujejo zakone, je legitimnost visoka, ko pa državljanji ne vidijo smisla v upoštevanju teh zakonov, pa je legitimnost vlade zelo nizka. Naloga vlade je seveda, da prepriča svoje državljane, da spoštujejo zakone oziroma, da je sprejemljivo, da jih kaznuje če jih le-ti ne upoštevajo (Almond in Powell 1996, 37).

Politična kultura lahko deluje v konsenzu ali pa v konfliktu glede na javno politiko. V konsenzu se državljani strinjajo s političnimi odločitvami oziramo želijo deliti svoje mnenje in dojemanje družbenega problema in ga tudi rešiti. Pri konfliktu pa so državljani zelo razdeljeni, tako pri vprašanju legitimnosti, kot tudi reševanju družbenega problema. Njihova mnenja se močno razlikujejo. Iz tega potem izhaja uporaba termina, ki označuje leve in desne, ki ga uporablja predvsem politična elita in državljani in, ki hkrati označuje tudi ideološko pripadnost. Težavo v politični kulturi, ki je konfliktna, predstavljajo ekstremisti in nekaj tistih državljanov, ki se opredelijo v sam center politične usmeritve (Almond in Powell 1996, 39–40).

Lukšič (2006, 57) navaja, če se omejimo na Slovenijo, da politična kultura v svojem bistvu ni liberalna, ampak je v primerjavi z ostalimi imperialnimi državami bolj svobodoljubna, ker v svoji zgodovini Slovenija ni zatirala drugih ljudstev, narodov in ras. Ne gre pa izvzeti, da pa ni bila tako prizanesljiva do žensk in mladine.

4.1 Politična socializacija

Politična kultura se lahko spreminja. Če se spremenijo vrednote in pogledi državljanov na določeno politiko, se bo posledično spremenila tudi politična kultura. Politična socializacija je del procesa, ki oblikuje politično stališče. Večina otrok že v zgodnji starosti pridobi značilen t.i. politični način razmišljanja. Nekateri bodo ta način in odnos spremenili preko razvoja, drugi lahko ohranijo ta del političnega sebe skozi vse življenje. V določeni točki bo ta politični jaz kombinacija različnih stališč in občutij, dejstvo pa je, da se ta politični jaz venomer spreminja, zaradi različnih dejavnikov, ki vplivajo na samo socializacijo (Almond in Powell 1996, 41). Če na kratko povzamem Južniča (1989, 80) je *»vsebinska politične socializacije politična kultura.«*

S pomočjo politične socializacije se prenaša in preoblikuje politična kultura naroda, lahko pa se na nekem območju, kjer sama kultura še ni razvita, zaradi socializacije razvije politična kultura (Almond in Powell 1996, 42).

▪ Agenti politične socializacije

Ti lahko vplivajo posredno ali neposredno na samega posameznika. Z njihovo pomočjo se posameznik dejansko socializira in začne oblikovati svoje mnenje, stališče, ipd. Almond in Powell (1996, 42–46) sta opredelila nekaj agentov, ki jih bom v nadaljevanju tudi podrobneje obdelala.

- Družina

Ima tako posreden kot neposreden vpliv. Gre za prvo stopnjo, v katero vstopi posameznik v procesu socializacije. Traja najdlje in ima najmočnejši vpliv. Najbolj pomemben vpliv je oblikovanje odnosa do oblasti, torej interakcija med odnosom starši - otrok. Družina sprejme odločitve, ki za otroka pomeni avtoriteta in če je ta ne spoštuje, temu sledi kazen. Zgodnja izkušnja s participacijo v družini, kot je npr. sprejemanje odločitve, lahko poveča otrokov občutek političnih pristojnosti, nato se razvijejo veščine za politično interakcijo in spodbuja aktivno udeležbo v odrasli dobi.

- Šola

Izobraženi ljudje se bolj zavedajo vpliva delovanja politike in s tem posvečajo več pozornosti politiki. Imajo sposobnost drugačne interpretacije in lažje dojemajo nove informacije. Šola posreduje znanje mladostnikom o političnem svetu in jih pripravi na njihovo vlogo v njem. Predstavijo jim različne percepcije sveta, posredujejo vrednote in stališča družbe v kateri živijo. Šola igra pomembno vlogo tudi pri ustvarjanju novih pogledov na politično igro, to se nanaša predvsem na nepisana pravila politične igre. Različni šolski sistemi ne zagotavljajo poenotene politične socializacije, saj imajo tudi drugačno zgodovinsko ozadje. Tu gre za primer rasne sestave prebivalstva v določeni državi, kjer imajo belci drugačne vrednote od črncev in so bili otroci belih staršev naučeni, da so superiorni črncem.

- Verske institucije

Svetovne religije so glavni prenašalci kulturnih in moralnih vrednot, kar pomeni da imajo velik vpliv na politične posledice, ki vplivajo na samo politiko in javni red. Veliki verski voditelji, sebe dojemajo kot učitelje, ki preko pridig vplivajo na socializacijo svojih vernikov. Prisotnost cerkve se razlikuje v družbah, vendar je versko identiteto in cerkev, kot samo organizacijo močno čutiti v političnem sistemu. To se kaže predvsem preko ustvarjanja določenih cerkvenih vrednot, ki so nekoliko v nasprotju s političnim sistemom. V zadnjih desetletjih je imela religija zelo agresiven pristop in vpliv tako na družbo, kot tudi na samo politiko držav.

- Vrstniki

Če smo najprej našli glavne agente socializacije, ne gre zanemariti tudi del družbe, znotraj odraščajo mladi skupaj s svojimi vrstniki. Za tovrstno skupino je značilno, da se socializirajo s pomočjo igralnih skupin, sošolcev, majhnih delovnih skupin, pri katerih pa je pomembno, da jih povezuje isti družbeni status. Posameznik prevzame pogled, ki je enak njegovemu vrstniku, ker mu želi biti všeč ali podoben njemu. Vrstniki, ki si delijo mišljenje so med seboj povezani, kar lahko privede do situacije, ko se bodo vsi bolj zanimali za politiko in dejansko sodelovali pri kreiranju le-te.

- Poklic, razred in družbeni status

Zgodovinsko gledano je bil svet nekoč razdeljen na aristokracijo, kmete in ostali nižji sloj prebivalstva. Danes je ponekod še vedno temu tako. Še vedno družba sestoji iz dveh delov. Iz elite in delavskega razreda. Vsaka je vzpostavila svoj način življenja in svoj status, ki se kaže preko načina življenja, oblačil, jezika, vrste zabave.

- Množični mediji

Moderna družba ne more preživet brez komunikacijske tehnologije. Nekoč je bilo glavno orodje širjenja določenih informacij časopis, radio in različne revije, danes pa ima poleg televizije glavno vlogo internet. Televizija je bila prvo orodje tehnologije, ki je dosegla najširšo množico ljudi v najkrajšem možnem času, vendar je lahko posredovala le točno določeno informacijo. S pomočjo tovrstne tehnologije, se je začela tudi nova vrsta politične kampanje, soočenja, s pomočjo katerih so politiki naslavljali svoje bodoče volivce. Tako so imeli posamezniki večjo možnost za participacijo. Danes pa glavni vir podatkov predstavlja internet, ki ga ima že skoraj vsako gospodinjstvo. Težava interneta je, ker je posamezniku dostopnih preveč informacij in tako težko ostane objektiven in ohrani svoje prvotno politično prepričanje. Množični medij, ki je nadzorovan s strani avtoritarne vlade, lahko predstavlja močno orodje pri oblikovanju političnih prepričanj.

- Interesne skupine

Interesne skupine vključujejo ekonomske skupine, kot so sindikati, trgovska združenja. V večini industrijskih držav je rast sindikatov preoblikovala politično kulturo in tudi samo politiko, kar je privedlo do oblikovanja socialne države. Danes se združujejo v različne zveze in organizacije, ki temeljijo na članski pripadnosti.

- Politične stranke

Politične stranke so pomemben del politične socializacije. Problematiko preferirajo na takšen način, da se zbudijo tudi apatični in jih tako neposredno aktivirajo za podporo na volitvah in njihove kandidate. Posamezniki so le določen čas vpeti v politično dogajanje, zato jih stranke skušajo obdržati v stiku s politično strukturo, zato volitve potekajo na nekaj let.

- Neposreden stik z vladno strukturo

Birokracija, ki je sestavni del moderne družbe in hkrati deluje tudi kot najširši vladni okvir, znotraj nje participirajo državljani. Največkrat sodelujejo z organi davčne uprave in represivnim državnim aparatom.

5 PARTICIPACIJA MLADIH

Glede na to, da je sama participacija povezana s politično kulturo, bi nekaj stavkov namenila tudi temu področju, ki v veliki meri tudi vpliva na participacijo mladih. Politična kultura Slovencev in Avstrijcev se med seboj zelo razlikujeta. Avstrijce bi označila kot ozaveščen narod, ki ima večjo željo po participaciji, med tem ko se Slovenci kar hitro vdamo v usodo in se prepustimo, da našo državo vodijo ljudje, ki nam drugače niso najbolj simpatični. Družina je velik dejavnik in vpliva na to, kako bodo mladi participirali. Družinsko okolje, participacija staršev, pogovori med starši in otroci o politiki in družbenoekonomski status staršev, je pomemben za nadaljnjo politično participacijo mladega volivca. Politične razprave na ravni starš - otrok neposredno povečajo raven političnega znanja in politični interes med mladimi, kar posledično kasneje poveča število volivcev, ko le ti dobijo pravico do voljenja. Starši lahko veljajo za pozitivne politične vzornike s tem, ko volijo, mladi pa si tako naredijo predstavo o politični participaciji (Sandell Pacheco 2008). Na žalost, ko dobijo priložnost, da nastopijo svoje poslanstvo, tega ne izkoristijo.

Kolenec je politično kulturo definiral kot eno izmed funkcij političnega. Dejavnike politične kulture je razdelil v dve kategoriji. Imamo objektivne (družbeni sloj, razred, narodnost, zgodovinski dogodki, itd.) in subjektivne - socialne dejavnike (družina, prijatelji, izobraževalni sistem, religija, množični mediji, politične stranke in politični sistem). (Oman 2006, 19–20).

Mladina je družbena skupina, ki ima soroden socialni in kulturni življenjski kontekst, podobna stališča, sistem dejavnosti, ciljev in vrednot. S samim razvojem industrijske družbe se pojem mladost definira kot obdobje v življenju, ki ga umeščamo med otroštvo in odraslost. Hall je razvil koncept mladosti kot posebno življenjsko obdobje. Značilni dejavniki za mladost so viharništvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam. Mladost lahko dojemamo kot dva kontradiktorna si pojma. Na eni strani jo pojmujejo kot up, na drugi strani pa so mladi problematičen del družbe. V klasičnem obdobju je bilo značilno, da so mladi vse kriterije za

vstop v odraslost dosegli istočasno. Hkrati so dobili volilno pravico, ekonomsko samostojnost in sociokulturno emancipacijo. Danes temu ni več tako, saj se pojavljajo vmesne faze med mladostjo in odraslostjo, k temu pa je pripomoglo podaljševanje izobraževanja (Nastran Ule v Oman 2006, 27–28).

Milbrath (1972) pravi, da se današnja politična participacija mladih razlikuje od ostalih političnih participacij, drugih starostnih skupin in tudi od participacije mladih, ki je veljala pred več desetletji. Velja pa tudi, da je konvencionalna politična participacija povezana z življenjskim ciklusom. Mladost je obdobje, kjer naj bi naraščala, dosegla vrh v petdesetih letih življenja, po tem pa postopoma upadala. Značilno je, da se mladi začnejo ukvarjat s politiko, ko dobijo zaposlitev, si ustvarijo dom in družino.

Mladi so danes nezainteresirani za sodelovanje z uveljavljenimi političnimi institucijami in prav tako imajo odpor do levih strank, sindikatov in organizacij. Velik odpor kažejo tudi do ideologij, ki sledijo boju za oblast in do dejavnosti, ki zahtevajo žrtve. Ne podpirajo elitizma, ampak se raje občasno angažirajo v družbenih gibanjih, ki imajo močen protestni naboj. Ti protesti so usmerjeni proti ukrepom vlad, strank in se takoj po doseženem cilju razpustijo (Ule 1988, 80). Tukaj so vidne številne paradigme, ki mladinsko participacijo ločijo od starejših, ki jo politiko pojmujejo za oblast in moč. *»Že nekaj desetletij velja ugotovitev, da bo to, kar danes dela, govori, mlada generacija, jutri splošen vzorec obnašanja in delovanja.«* (Ule v Kuhar 2004). Če bo temu res tako, nas je lahko upravičeno strah.

Vzrok, da mladi danes niso zainteresirani za politiko, Kuharjeva (2004) vidi v odraščanju. Mladi danes, kot imenuje avtorica, odraščajo v *»oblazinjenih gnezdih tele-družbe«*, ki ljudem podaja kratke in hitre informacije, hkrati pa jim posreduje intimne zgodbe iz življenja javnih oseb. Mediji ne podajajo informacij mladim tako, da bi jih politika bolj zanimala, ampak podajajo informacije na zamorjen način in jih navda s pesimizmom. Rezultat tega je, da mediji v veliki meri postajajo last političnih elit, ki informacije skonstruirajo tako, da so zanimive za posameznika, so atraktivne, v ozadju pa vladajoča politika vodi svoje posle in vodi državo tako kot sama želi. S tem naredi ljudi apolitične in jih tako drži v šahu. S tem mladi nimajo občutka, da bi lahko s svojim glasom kako spremenili politiko oz. nimajo nobenega vpliva na delovanje politične elite. Tudi evropska politika je zaskrbljena zaradi tako nizke zainteresiranosti mladih za politiko, zato je leta 2001 izdala Belo knjigo Evropske komisije, kjer se participacijo mladih opredeli kot prednostni cilj tako na ravni evropske kot

nacionalne mladinske politike. Leta 2003 sledi še Evropska listina o participaciji mladih v lokalnem in regionalnem življenju (Kuhar 2004).

5.1 Šolski sistem

Marija Terezija kot avstrijska cesarica in velika reformatorica, v 18. stoletju poseže tudi na področje šolstva. Z izdanim Splošnim šolskim redom (1774) uzakoni, da osnovna šola postane državna ustanova, obisk pouka pa postane obvezen za otroke od šestega do dvanajstega leta starosti. S tem ukrepom naj bi se zmanjšala nepismenost in povečevala izobrazba ljudi. Danes je razvoj šolstva močno napredoval, saj otroci znotraj njega pridobijo določena družbena znanja, znotraj katerega se socializirajo.

- Avstrija

Izobraževanje v Avstriji traja devet šolskih let, v šolo pa se vpišejo s 6. letom starosti, čeprav se del priprave na šolo začne že v vrtcu. Avstrijski šolski sistem je razdeljen na več delov, ki jih bom v nadaljevanju natančneje razdelala.

- od 1. - 4. šolskega leta obiskujejo *osnovno šolo* (ljudsko šolo) *ali posebno šolo* (šola s prilagojenim programom);
Učni načrt, ki ga je sprejelo ministrstvo obsega predmete kot so verski pouk, lokalno zgodovino, geografijo in biologijo, in osnovne kot so matematika, nemški jezik, glasba, športna vzgoja (Austria 2009/10).
- od 5. – 8. šolskega leta obiskujejo *glavno šolo, splošnoizobraževalno višjo šolo, višjo stopnjo ljudske šole ali posebne šole* ;
Nadaljujejo z verskim poukom in že zgoraj naštetimi predmeti, dobijo pa nov predmet zgodovina in družbene študije, ki poteka dvakrat tedensko (Austria 2009/10).
- v devetem šolskem letu lahko obiskujejo *politehniško šolo ali pa nadaljujejo z ljudsko, glavno ali posebno šolo, lahko pa obiskujejo srednjo oz. višjo šolo.*

Drugi del je del splošna izobraževalna višja šola, ki obsega 4. letno nižjo in 4. letno višjo stopnjo. Zaključni se s t.i. zrelostnim izpitom, ki daje pravico do študija na univerzah, strokovnih višjih šolah in akademijah oz. pravico do zaposlitve v javnih službah. V tem delu izobraževanja se vpisujejo na gimnazije, kjer imajo učenci možnost izbire različnih dodatnih predmetov, ki so glede na gimnazijo v različnem obsegu ur. Tretji del so *poklicno*

izobraževalne obvezne šole in poklicno izobraževalne srednje šole, sledijo jim poklicno izobraževalne višje šole (trgovska akademija, višji učni zavod za turizem, višji tehniški in obrtni učni zavodi) in na koncu je še visokošolsko izobraževanje (MIZKŠ 2012).

Cilj osnovne šole je otrokom zagotoviti osnovno splošno izobrazbo, ki spodbuja socialne čustvene, intelektualne in fizične spretnosti in sposobnosti. Cilji tehničnih šol in fakultete so razvoj študentove osebnosti, da bi s tem dosegli višjo stopnjo poklicne mobilnosti in fleksibilnosti, razvijati ustvarjalnost posameznega študenta, spodbujati kritično razmišljanje, timsko delo, komunikativnost in družbeno zavest (BMUK 2012⁴). V gimnaziji imajo mladi možnost izobraževanje na področju zgodovine in politične vzgoje. Pridobivajo znanje državljanske vzgoje in zgodovine, v okviru tega predmeta pa organizirajo številne ekskurzije in obiskujejo parlamente, sodelujejo na proslavah, itd. (Stiftsgymnasium Melk).

Avstrijcem je zelo pomembna kakovost šolstva. Za celoten izobraževalni sistem skrbi zakonodaja, kjer je opredeljen učni načrt in usposabljanje učiteljev. Na splošno učitelji uživajo veliko podporo skupaj z ravnateljmi šol, ki otrokom omogočajo razvoj v družbi (Resinger 2008).

- Slovenija

Osnovna šola je tudi v Sloveniji za otroke stare od 6 do 15 let obvezna. Šolanje traja devet let in je sestavljeno iz obveznih in izbirnih predmetov (glej MIZKŠ 2012). Šolanje zaključijo z nacionalnim preverjanjem znanja, ki jim omogoči nadaljnji vpis v srednjo šolo. V prvi stopnji šolanja (od 1. do 4. razreda) pridobijo osnove slovenskega jezika, matematike, likovne in glasbene vzgoje, spoznavanje okolja in športne vzgoje. Na drugi stopnji šolanja pridobijo znanja še ostalih predmetov, kar se zadeva politične participacije dobijo predmet Državljska in domovinska vzgoja ter etika in možnost izbire izbirnih predmetov, kot sta Državljska kultura in Filozofija za otroke.

Državljska in domovinska vzgoja ter etika je predmet v 7. razredu in spada pod obvezni predmet, kjer obravnavajo različne vsebinske sklope. V prvem sklopu posameznik, skupnost in država se učijo o identiteti, skupnosti, etiki, etičnih načelih in vrednotah. Drugi sklop

---

⁴ Bundesministerium für unterricht, kunst und kultur, pomeni Ministrstvo za šolstvo, umetnost in kulturo.

obravnavajo skupnost državljanov RS, kjer pridobijo znanje o državi, državljanstvu, ustavi. Spoznavajo pojem socialne države, kaj to pomeni in nekaj besed namenijo tudi Evropski uniji in njenim članicam. Pomemben del je tudi vsebinski sklop namenjen človekovim pravicam, ki med drugim obravnava tudi temeljne dokumente. In kot zadnji sklop obravnavajo verovanje, verstva in državo, katere verske skupnosti imamo v državi, kakšna je razlika med religijami, ipd. Osmi razred je namenjen vsebini, ki obravnava demokracijo od blizu. Podrobneje pogledajo politične stranke in njihov cilj, državljansko pravico, volitve in volilno kampanjo, referendum. Drugi sklop zajema gospodarsko tematiko, finance in delo. V naslednjih dveh sklopih pa nekaj besed namenijo Sloveniji kot članici EU, evropskim institucijam in svetovni skupnosti, kot proces globalizacije (Štrukelj 2011).

Predmet Državljska kultura poteka v 9. razredu in se navezuje na Državljsko in domovinsko vzgojo ter etiko. Poteka eno uro na teden, torej 32 ur letno. Pri predmetu spoznavajo lastno nacionalno in kulturno tradicijo, mednarodne družbene in politične institucije. Pri predmetu skušajo kritično dojemati aktualne probleme in iščejo rešitve, poudarek pa je tudi na razumevanju različnosti (Sardoč 2005). Filozofija za otroke je izbirni predmet, ki ga lahko učenci izberejo v zadnjem triletju šolanja in poteka enkrat na teden. S pomočjo tega predmeta razvijajo kritično in reflektivno mišljenje, domišljijo in kreativnost. Naučijo se zagovarjanja svojih stališč in mnenj. V vsakem letniku imajo drugačen sklop tematik, kjer obravnavajo različne tematike, ki so pomembne tako za posameznika kot družbo (Hladnik in Šimenc 2006).

Srednješolsko izobraževanje se deli na splošno ter na poklicno in srednje strokovno in tehniško izobraževanje. To ureja slovenska zakonodaja, ki določa tudi obvezne vsebine srednješolskih izobraževalnih programov (MIZKŠ 2012). Če se osredotočim na gimnazijski program, ki je danes najbolj obiskan srednješolski program pri slovenski mladini, je predmetnik podoben osnovnošolskemu, le da so dodani določeni predmeti. Dijaki v srednji šoli nimajo predmeta, ki bi jih poučeval o participaciji. Morda nekaj besed o tem namenijo pri filozofiji, kjer spoznajo tudi številne pomembne avtorje, se ukvarjajo z vprašanjem človekovega mesta v družbi in družbenimi pojavi, vendar le-ta poteka samo dve uri tedensko (odvisno od gimnazije, lahko tudi več ur), enkrat v štirih letih in tudi ne na vseh gimnazijah (Purkat 2008). Na strokovnih in ekonomskih gimnazijah so uvedli predmeta Ekonomska zgodovina (35 ur) in Ekonomska geografija (35 ur). Slednji je izbirni predmet, ki povezuje

znanja ekonomije in geografije. Vsebina predmeta se ukvarja z razvitostjo Slovenije in drugih držav, gospodarski problemi držav v razvoju, regionalne razlike v stopnji gospodarske razvitosti (Učni načrt 2012). Vsebina predmeta Ekonomska zgodovina je pregled zgodovinskega pomena gospodarstva. Razložijo zakonitosti ekonomskega razvoja, kakšne so posledice zgodovinskega razvoja z razvojem gospodarstva. Gre za povezava zgodovine in ekonomije (Križnik in Purkat 2008).

6 SKLEP

Južnič citira Langtona, ki pravi da je politična socializacija v najširšem pomenu besede *»pot po kateri družba prenaša svojo politično kulturo iz generacije v generacijo«* (1989, 80). Politična kultura je proces, ki se odvija s pomočjo dejavnikov politične socializacije. Najpomembnejša dejavnika, ki znotraj kulture vplivata na participacijo in uporabo volilne pravice, sta družina in šola. Politična kultura danes doživlja krizo identitete koncepta.

Če pogledamo skozi koncept družine, ki velja za enega od dejavnikov politične socializacije in najbolj vpliva na posameznika. Ne gre pozabiti dejstva, da je družina tudi dejavnik, ki skozi življenjski cikel najdlje vpliva na posameznika, saj začne s svojo socializacijo posameznika vpeljevat v koncept politične kulture že zelo zgodaj. Če poenostavimo. Mladi svoje starše dojemajo kot vzornike in avtoriteto, ki bi jo naj spoštovali. Dejanja svojih staršev prevzamejo in jih nato naprej širijo na mlajše generacije. Skozi pisanje naloge sem skušala predstaviti različne politične pojme, ki imajo skupno eno zadevo. Nezanimanje za politiko. Starši se pogostokrat ne zavedajo, kako močno njihova dejanja vplivajo na posameznikovo dojetanje sveta. Posameznik, ki kasneje deluje kot politični subjekt, se ne zaveda kaj pomeni politično participirati, če mu to ni bilo priučeno. Zato starši, ki ne participirajo, posredno svojih potomcev ne učijo politične kulture, zato ne moremo pričakovat, da bodo sami od sebe imeli željo po participaciji.

Drug koncept, ki prav tako močno vpliva na našo mladino pa je šola. Šola bi morala učiti mlade, da imajo možnost takšne ali drugačne participacije, vendar sam šolski sistem ni prilagojen temu. Problem je v samem učnem procesu, ker premalo časa posveča temu pojmu oziroma tematiki nasploh, hkrati pa višje instance podpirajo nižanje starosti volilne pravice. Gre za nekakšen paradoks. Na eni strani mladi niso pripravljeni, na drugi strani se od njih pričakuje, da bodo vestno opravljali/ izpolnjevali svojo državljansko dolžnost.

Če izhajamo iz politične participacije, ki v največji meri predstavlja volilno pravico, bi jo morali obravnavati kot pravico in dolžnost. Družba v kateri živimo, jo je nekoč morda obravnavala kot pravico, danes pa se temu zavedanju močno oddaljujemo. Premalo se zavedamo, da je udeležba na volitvah tudi naša državljanska dolžnost, ki so nam jo zaupali, ko smo dosegli starost 18 let. Mladi dandanes nimajo velike želje po konvencionalni obliki participacije, ampak se vsak dan bolj poslužujejo nekonvencionalne oblike. Z razvojem družbenih omrežij, se jim je odprla možnost, da lahko v političnih zadevah sodelujejo na tovrsten način.

Menim, da politična kultura vpliva na stopnjo participacije in uporabo volilne pravice pri mladih. Diplomsko nalogo pa lahko zaključim z upanjem, da bodo v prihodnje mlade generacije bile bolj politično angažirane in se ne bodo prepustile vodenju njihove avtoritete, ampak bodo lahko izrazili svoje mnenje.

7 LITERATURA

1. Bendix, Reinhard. 1964. *Nation building and citizenship. Studies of our changing social order*. Berkeley: University of California.
2. Bundesministerium für unterricht, kunst und kultur. 2014. *School and education*. Dostopno prek: <http://www.bmukk.gv.at/enfr/school/schools.xml> (13. julij 2014).
3. Caramani, Daniel. 2000. *The societies of Europe: Elections in Western Europe since 1815. Electoral results by constituencies*. United Kingdom: Macmillian reference LTD.
4. Central Intelligence Agency. 2014. *The world factbook*. Dostopno prek: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html (16. avgust 2014).
5. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
6. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. 2012. *Structures of education and training system in Europe. Austria 2009/10*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_at_en.pdf (30. julij 2014).

7. Held, David. *Modeli demokracije*. 1989. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt 63.
8. Hladni, Alenka in Marjan Šimenc. 2006. *Učni načrt. Izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja. Filozofija za otroke*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
9. Inter- parliamentary union. 1995. *Women in parliaments 1945-1995: worldwide statistical survey*. Dostopno prek: http://www.ipu.org/PDF/publications/women45-95_en.pdf (22. avgust 2014).
10. Janda, Kenneth, Jeffery M. Berry, Jerry Goldman. 1992. *The challenge of democracy: government in America*. Boston: Houghton Mifflin Company.
11. Južnič, Stane. 1989. *Politična kultura*. Maribor: Obzorja.
12. Križnik, Katja in Nataša Purkat. 2008. *Učni načrt. Zgodovina: Ekonomska zgodovina: gimnazija, strokovna gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
13. Kuhar, Metka. 2004. *Politična participacija mladih – Politika me/ne briga?* Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/20/volitve/> (25. julij 2014).
14. Lavrič, Miran in skupina. 2011. *Mladina 2010*. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport- Urad Republike Slovenije za mladino. Maribor: Založba Aristej.
15. Lukšič, Igor. 2006. *Politična kultura. Političnost morale*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Mihelj, Vlado in skupina. 2002. *Mladina 2000*. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport- Urad Republike Slovenije za mladino. Maribor: Založba Aristej.
17. Milbrath, Lester W. 1972. *Political participation: How and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally & Company.

18. Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Dostopno prek: <http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/> (15. julij 2014).
19. Mlakar, Ernesta. 2002. *Volilni sistemi na Slovenskem*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Oman, Barbara. 2006. *Politična participacija mladih*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Purkat, Nataša. 2008. *Učni načrt. Filozofija: splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
22. Resinger, Paul. 2008. *Regional school development. Improving schools*. Dostopno prek: <http://imp.sagepub.com/content/11/2/157> (5. avgust 2014).
23. Reuters Deutschland. 2009. Bremen leads the first country Voting age 16a. Dostopno prek: <http://de.reuters.com/article/domesticNews/idDEBEE59S0B720091029> (21. julij 2014).
24. Sandell Pacheco, Julianna. 2008. Political socialization in context: the effect of political competition on youth voter turnout. *Political behaviour* 30 (4). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/40213326> (28. julij 2014).
25. Sardoč, Mitja. 2005. *Učni načrt. Izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja. Državlјanska kultura*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
26. Squires, Judith. 2009. *Spol v politični teoriji*. Ljubljana: Krtina.
27. *Stiftsgymnasium-melk*. Dostopno prek: <http://www.stiftsgymnasium-melk.org/> (28. julij 2014).
28. Swissinfo.ch. 2007. *Glarus decides to grant vote from 16*. Dostopno prek: <http://www.swissinfo.ch/eng/glarus-decides-to-grant-vote-from-16/245124> (15. avgust 2014).
29. Ule, Mirjana. 1988. *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.